

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЦЕНТРАЛЬНОУКРАЇНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ТЕХНІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Кафедра машинобудування, мехатроніки і робототехніки

СИЛАБУС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
БЕЗПЕКА ЖИТТЄДІЯЛЬНОСТІ

Освітньо-професійна програма „Агрономія”
для підготовки здобувачів першого (освітньо-професійного) рівня вищої освіти „бакалавр”

Спеціальність 201 Агрономія

Галузь знань 20 Аграрні науки та продовольство

м. Кропивницький

ЗМІСТ

1. Загальна інформація.
2. Анотація до дисципліни.
3. Мета дисципліни.
4. Формат дисципліни.
5. Програмні результати навчання.
6. Обсяг дисципліни.
7. Пререквізити.
8. Технічне і програмне забезпечення /обладнання.
9. Політика курсу.
10. Навчально-методична карта дисципліни.
11. Система оцінювання та вимоги.
12. Рекомендована література.

1. Загальна інформація

Назва дисципліни	БЕЗПЕКА ЖИТТЄДІЯЛЬНОСТІ
Рік викладання	2025-2026 навчальний рік
Викладач	Свяцький Володимир Вячеславович, кандидат технічних наук, доцент, https://mmr.kntu.kr.ua/staff.html#svyatskiy
Контактний телефон	(0522) 335-429, кафедра машинобудування, мехатроніки і роботехніки, робочі дні з 8 ³⁰ до 14 ²⁰
E-mail:	svv_iamp@ukr.net
Консультації	<i>Очні консультації</i> (згідно розкладу консультацій), понеділок з 14 ²⁰ до 15 ³⁰ <i>Онлайн консультації</i> за попередньою домовленістю, робочі дні з 8 ³⁰ до 14 ²⁰

2. Анотація до дисципліни

Проблема безпеки життєдіяльності людини є однією з найактуальніших проблем людства, безпосередньо пов'язана з його виживанням в умовах науково-технічного прогресу, погіршення екологічного стану окремих регіонів і планети в цілому. З бурхливим зростанням кількості населення Землі, обсягів виробництва і його відходів проблеми відносин між природою і суспільством загострюються усе сильніше.

Безпека життєдіяльності – галузь, спрямована на вивчення загальних закономірностей виникнення небезпек, їхніх властивостей, наслідків впливу на організм людини, основ захисту здоров'я та життя людини, а також середовища, галузь розробки та реалізації відповідних засобів і заходів створення безпечних умов життя і діяльності людини.

Курс „Безпека життєдіяльності” – це дисципліна гуманітарно-технічного напрямку, що формує теоретичний і методологічний апарат, необхідний для подальшого вивчення охорони праці, захисту навколишнього середовища, які розглядають визначені небезпеки і способи захисту від них.

3. Мета дисципліни

Мета вивчення навчальної дисципліни полягає у набутті здобувачем освіти компетенцій, знань, умінь і навичок для здійснення діяльності за обраною спеціальністю із урахуванням ризику виникнення техногенних аварій і природних небезпек, які можуть спричинити надзвичайні ситуації та привести до несприятливих наслідків на об'єктах господарювання, а також формування у здобувачів освіти відповідальності за особисту та колективну безпеку, здатності творчо мислити, вирішувати завдання професійного характеру і приймати продуктивні рішення у сфері безпеки життєдіяльності.

4. Формат дисципліни

Для денної форми навчання:

Викладання курсу передбачає для засвоєння дисципліни традиційні лекційні заняття із застосуванням електронних презентацій, поєднуючи із практичними роботами.

Формат *очний* (face to face) і *змішаний* (blended) – курс, що має супровід в системі дистанційної освіти ЦНТУ.

Для заочної форми навчання:

Під час сесії формат очний (offline / face to face), у міжсесійний період – дистанційний (online).

5. Результати навчання

В наслідок вивчення дисципліни здобувач освіти повинен продемонструвати такі компетентності:

загальні:

ЗК8. Навички здійснення безпечної діяльності.

ЗК12. Знання законодавчих, нормативно-правових, інженерно-технічних та санітарно-гігієнічних основ забезпечення безпечної життєдіяльності;

фахові (special-skills):

ФК10. Здатність забезпечувати необхідний рівень безпеки у надзвичайних ситуаціях відповідно до майбутнього профілю роботи, галузевих норм і правил.

соціальні навички (soft-skills):

– здійснювати професійну комунікацію, ефективно пояснювати і презентувати матеріал, взаємодіяти в проектній діяльності;

– небайдуже ставлення до участі у громадських суспільних заходах, спрямованих на підтримку забезпечення безпечної життєдіяльності людини та здорового способу життя оточуючих.

Програмні результати вивчення дисципліни:

ПРН11. Вміння ініціювати оперативне та доцільне вирішення виробничих проблем відповідно до зональних умов,

ПРН16. Вміння організувати результативні і безпечні умови роботи;

ПРН17. Вміння ідентифікувати, аналізувати та досліджувати небезпечні чинники природного та техногенного середовищ; вміти обґрунтовано вибирати пристрої, системи і методи відповідно до майбутнього профілю роботи з попередження виникнення надзвичайних ситуацій, локалізації та ліквідації їхніх наслідків.

6. Обсяг дисципліни

Вид заняття	Кількість годин	
	Денна форма навчання	Заочна форма навчання
лекції	16	2
практичні	16	2
самостійна робота	28	56
Всього	60	60

7. Ознаки дисципліни

Рік викладання	Курс (рік навчання)	Семестр	Спеціальність	Кількість кредитів/годин	Кількість змістових модулів	Вид підсумкового контролю	Обов'язкова / вибіркова
2025/2026	3	6	201 Агрономія	2/60	2	залік	Обов'язкова

8. Пререквізити

Для засвоєння дисципліни необхідно оволодіти фундаментальними дисциплінами: фізика, хімія, вища математика, основи здорового способу життя, філософія.

9. Технічне і програмне забезпечення /обладнання

Для викладання дисципліни застосовуються: мультимедійні засоби, персональні комп'ютери, локальна комп'ютерна мережа.

10. Політика дисципліни

Академічна доброчесність:

Очікується, що здобувачі освіти будуть дотримуватися принципів академічної доброчесності, усвідомлювати наслідки її порушення.

Відвідування занять:

Відвідання занять є важливою складовою навчання. Очікується, що всі здобувачі освіти відвідають лекційні та практичні заняття курсу. Пропущені заняття повинні бути відпрацьовані не пізніше, ніж за тиждень до залікової сесії.

Поведінка на заняттях:

Недопустимість: запізнь на заняття, списування та плагіат, несвоєчасне виконання поставленого завдання.

При організації освітнього процесу в Центральноукраїнському національному технічному університеті здобувачі освіти, викладачі та адміністрація діють відповідно до Положення про організацію освітнього процесу в ЦНТУ, Положення про дотримання академічної доброчесності НПП та здобувачами вищої освіти.

11. Навчально-методична карта дисципліни

Тиждень, дата, години	Тема, основні питання (розкривають зміст і є орієнтирами для підготовки до модульного і підсумкового контролю)	Форма діяльності (заняття) /формат	Матеріали	Література, інформаційні ресурси	Завдання, години	Вага оцінки	Термін виконання
Змістовний модуль 1 Категорійно-понятійний апарат БЖД. Надзвичайні ситуації природного характеру							
Тиждень 1-й (за розкладом) 2 год.	<u>Тема 1.</u> Вступ до дисципліни. Категорійно-понятійний апарат, таксономія небезпек. Системний аналіз в безпеці життєдіяльності	Лекція / <i>Face to face</i>	Конспект лекцій / презентація	[1 – 5, 9]	Самостійно опрацювати теоретичний матеріал	6 балів	Самостійна робота http://moodle.kntu.kr.ua/mod/resource/view.php?id=4749
Тиждень 2-й (за розкладом) 2 год.	<u>Тема 1.</u> Вступ до дисципліни. Категорійно-понятійний апарат, таксономія небезпек. Системний аналіз в безпеці життєдіяльності	Практичне заняття / <i>Face to face</i>	Методичні рекомендації	https://moodle.kntu.kr.ua/mod/resource/view.php?id=44464	Виконати практичне завдання. Пройти тест http://moodle.kntu.kr.ua/mod/quiz/view.php?id=4735	2 бали	до закінчення 7-го тижня
Тиждень 3-й (за розкладом) 2 год.	<u>Тема 2.</u> Ризик як кількісна оцінка небезпек. Застосування ризик орієнтованого підходу для побудови імовірнісних структурно-логічних моделей виникнення та розвитку надзвичайних ситуацій	Лекція / <i>Face to face</i>	Конспект лекцій / презентація	[3 – 5, 7, 9, 12]	Самостійно опрацювати теоретичний матеріал	5 балів	
Тиждень 4-й (за розкладом) 2 год.	<u>Тема 2.</u> Ризик як кількісна оцінка небезпек. Застосування ризик орієнтованого підходу для побудови імовірнісних структурно-логічних моделей виникнення та розвитку надзвичайних ситуацій	Практичне заняття / <i>Face to face</i>	Методичні рекомендації	https://moodle.kntu.kr.ua/mod/resource/view.php?id=44465	Виконати практичне завдання	2 бали	
Тиждень 5-й (за розкладом)	<u>Тема 2.</u> Ризик як кількісна оцінка небезпек. Застосування ризик орієнтованого підходу для	Лекція / <i>Face to face</i>	Конспект лекцій / презентація	[3 – 5, 7, 9, 12]	Самостійно опрацювати теоретичний матеріал	5 балів	

2 год.	побудови імовірнісних структурно-логічних моделей виникнення та розвитку надзвичайних ситуацій						
Тиждень 6-й (за розкладом) 2 год.	<u>Тема 2.</u> Ризик як кількісна оцінка небезпек. Застосування ризик орієнтованого підходу для побудови імовірнісних структурно-логічних моделей виникнення та розвитку надзвичайних ситуацій	Практичне заняття / <i>Face to face</i>	Методичні рекомендації	https://moodle.kntu.kr.ua/mod/resource/view.php?id=44472	Виконати практичне завдання. Пройти тест http://moodle.kntu.kr.ua/mod/quiz/view.php?id=4737	2 бали	
Тиждень 7-й (за розкладом) 2 год.	<u>Тема 3.</u> Природні загрози та характер їх проявів і дії на людей, тварини, рослини та об'єкти економіки	Лекція / <i>Face to face</i>	Конспект лекцій / презентація	[2 – 5, 11, 17]	Самостійно опрацювати теоретичний матеріал	6 балів	
Тиждень 8-й (за розкладом) 2 год.	<u>Тема 3.</u> Природні загрози та характер їх проявів і дії на людей, тварини, рослини та об'єкти економіки	Практичне заняття / <i>Face to face</i>	Методичні рекомендації	https://moodle.kntu.kr.ua/mod/resource/view.php?id=44466	Виконати практичне завдання. Пройти тест http://moodle.kntu.kr.ua/mod/quiz/view.php?id=4739	2 бали	
Змістовний модуль 2. Техногенні та соціально-політичні небезпеки. Організаційно-функціональна структура захисту населення та територій у випадку надзвичайних ситуацій							
Тиждень 9-й (за розкладом) 2 год.	<u>Тема 4.</u> Техногенні небезпеки та їхні наслідки. Хімічна безпека	Лекція / <i>Face to face</i>	Конспект лекцій / презентація	[2 – 5, 11, 12]	Самостійно опрацювати теоретичний матеріал.	6 балів	Самостійна робота http://moodle.kntu.kr.ua/mod/resource/view.php?id=4752
Тиждень 10-й (за розкладом) 2 год.	<u>Тема 4.</u> Техногенні небезпеки та їхні наслідки. Хімічна безпека	Практичне заняття / <i>Face to face</i>	Методичні рекомендації	https://moodle.kntu.kr.ua/mod/resource/view.php?id=44467	Виконати практичне завдання. Пройти тест http://moodle.kntu.kr.ua/mod/quiz/view.php?id=4741	2 бали	до закінчення 15-го тижня
Тиждень 11-й (за розкладом) 2 год.	<u>Тема 5.</u> Техногенні небезпеки. Пожежі та вибухи. Радіаційна безпека	Лекція / <i>Face to face</i>	Конспект лекцій / презентація	[2 – 5, 13, 14]	Самостійно опрацювати теоретичний матеріал	6 балів	

Тиждень 12-й (за розкладом) 2 год.	<u>Тема 5.</u> Техногенні небезпеки. Пожежі та вибухи. Радіаційна безпека	Практичне заняття / <i>Face to face</i>	Методичні рекомендації	https://moodle.kntu.kr.ua/mod/resource/view.php?id=44468	Виконати практичне завдання. Пройти тест http://moodle.kntu.kr.ua/mod/quiz/view.php?id=4743	2 бали
Тиждень 13-й (за розкладом) 2 год.	<u>Тема 6.</u> Соціально-політичні небезпеки, їхні види та характеристики. Соціальні та психологічні фактори ризику. Поведінкові реакції населення у НС	Лекція / <i>Face to face</i>	Конспект лекцій / презентація	[2 – 5, 10, 15, 16]	Самостійно опрацювати теоретичний матеріал	6 балів
Тиждень 14-й (за розкладом) 2 год.	<u>Тема 6.</u> Соціально-політичні небезпеки, їхні види та характеристики. Соціальні та психологічні фактори ризику. Поведінкові реакції населення у НС	Практичне заняття / <i>Face to face</i>	Методичні рекомендації	https://moodle.kntu.kr.ua/mod/resource/view.php?id=44469	Виконати практичне завдання. Пройти тест http://moodle.kntu.kr.ua/mod/quiz/view.php?id=4745	2 бали
Тиждень 15-й (за розкладом) 2 год.	<u>Тема 7.</u> Менеджмент безпеки. Правове забезпечення та організаційно-функціональна структура захисту населення та територій у випадку надзвичайних ситуацій	Лекція / <i>Face to face</i>	Конспект лекцій / презентація	[2 – 5, 8, 10, 17]	Самостійно опрацювати теоретичний матеріал	4 бали
Тиждень 16-й (за розкладом) 2 год.	<u>Тема 7.</u> Менеджмент безпеки. Правове забезпечення та організаційно-функціональна структура захисту населення та територій у випадку надзвичайних ситуацій	Практичне заняття / <i>Face to face</i>	Методичні рекомендації	https://moodle.kntu.kr.ua/mod/resource/view.php?id=44470	Виконати практичне завдання. Пройти тест http://moodle.kntu.kr.ua/mod/quiz/view.php?id=4747	2 бали

12. Система оцінювання та вимоги

Види контролю: поточний, рубіжний, підсумковий.

Методи контролю: спостереження за навчальною діяльністю здобувачів освіти, усне опитування, письмовий контроль, тестовий

контроль. Форма підсумкового контролю: залік.

Контроль знань і умінь здобувачів освіти (поточний і підсумковий) з дисципліни „Безпека життєдіяльності” здійснюється згідно з кредитною трансферно-накопичувальною системою організації навчального процесу. Рейтинг здобувача освіти із засвоєння дисципліни визначається за 100 бальною шкалою.

Шкала оцінювання: національна та ЄКТС

Оцінка за шкалою ЄКТС	Визначення	Оцінка	
		За національною системою (залік)	За системою ЦНТУ
A	ВІДМІННО – відмінне виконання лише з незначною кількістю помилок	Зараховано	90-100
B	ДУЖЕ ДОБРЕ – вище середнього рівня з кількома помилками	Зараховано	82-89
C	ДОБРЕ – в загальному правильна робота з певною кількістю грубих помилок		74-81
D	ЗАДОВІЛЬНО – непогано, але зі значною кількістю недоліків	Зараховано	64-73
E	ДОСТАТНЬО – виконання задовольняє мінімальні критерії		60-63
FX	НЕЗАДОВІЛЬНО – потрібно попрацювати перед тим, як перескласти	Незараховано	35-59
F	НЕЗАДОВІЛЬНО – необхідна серйозна подальша робота		1-34

Засоби оцінювання та методи демонстрування результатів навчання (за наявності).

Критерії оцінки заліку:

оцінку «відмінно» (90-100 балів, А) заслуговує здобувач вищої освіти, який:

- всебічно, систематично і глибоко володіє навчально-програмовим матеріалом;
- вміє самостійно виконувати завдання, передбачені програмою, використовує набуті знання і вміння у нестандартних ситуаціях;
- засвоїв основну і ознайомлений з додатковою літературою, яка рекомендована програмою;
- засвоїв взаємозв'язок основних понять дисципліни та усвідомлює їх значення для професії, яку він набуває;
- вільно висловлює власні думки, самостійно оцінює різноманітні життєві явища і факти, виявляючи особистісну позицію;
- самостійно визначає окремі цілі власної навчальної діяльності, виявив творчі здібності і використовує їх при вивченні навчально-програмового матеріалу, проявив нахил до наукової роботи.

оцінку «добре» (82-89 балів, В) – заслуговує здобувач вищої освіти, який:

- повністю опанував і вільно (самостійно) володіє навчально-програмовим матеріалом, в тому числі застосовує його на практиці, має системні знання в достатньому обсязі відповідно до навчально-програмового матеріалу, аргументовано використовує їх у різних ситуаціях;
- має здатність до самостійного пошуку інформації, а також до аналізу, постановки і розв'язування проблем професійного спрямування;
- під час відповіді допустив деякі неточності, які самостійно виправляє, добирає переконливі аргументи на підтвердження вивченого матеріалу;

оцінку «добре» (74-81 бал, С) заслуговує здобувач вищої освіти, який:

- в загальному роботу виконав, але відповідає на екзамені з певною кількістю помилок;

- вмiє порiвнювати, узагальнювати, систематизувати iнформацiю пiд керiвництвом викладача, в цiлому самостiйно застосовувати на практицi, контролювати власну дiяльнiсть;

- опанував навчально-програмовий матерiал, успiшно виконав завдання, передбаченi програмою, засвоїв основну лiтературу, яка рекомендована програмою;

оцiнку «задовiльно» (64-73 бали, D) – заслуговує здобувач вищої освіти, який:

- знає основний навчально-програмовий матерiал в обсязi, необхідному для подальшого навчання i використання його у майбутнiй професiї;

- виконує завдання, але при рiшеннi допускає значну кiлькiсть помилок;

- ознайомлений з основною лiтературою, яка рекомендована програмою;

- допускає на заняттях чи екзамени помилки при виконаннi завдань, але пiд керiвництвом викладача знаходить шляхи їх усунення.

оцiнку «задовiльно» (60-63 бали, E) – заслуговує здобувач вищої освіти, який:

- володiє основним навчально-програмовим матерiалом в обсязi, необхідному для подальшого навчання i використання його у майбутнiй професiї, а виконання завдань задовольняє мiнiмальнi критерiї. Знання мають репродуктивний характер.

оцiнка «незадовiльно» (35-59 балiв, FX) – виставляється здобувачевi вищої освіти, який:

- виявив суттєвi прогалини в знаннях основного програмового матерiалу, допустив принциповi помилки у виконаннi передбачених програмою завдань.

оцiнку «незадовiльно» (35 балiв, F) – виставляється здобувачевi вищої освіти, який:

- володiє навчальним матерiалом тiльки на рiвнi елементарного розпiзнавання i вiдтворення окремих фактiв або не володiє зовсiм;

- допускає грубi помилки при виконаннi завдань, передбачених програмою;

- не може продовжувати навчання i не готовий до професiйної дiяльностi пiсля закінчення унiверситету без повторного вивчення даної дисциплiни.

Критерiї оцiнки залiку:

– „зараховано” – здобувач освіти має стiйкi знання про основнi поняття дисциплiни, може сформулювати взаємозв’язки мiж поняттями;

– „не зараховано” – здобувач освіти має значнi пропуски в знаннях, не може сформулювати взаємозв’язку мiж поняттями, що вивчаються в курсi, не має уявлення про бiльшiсть основних понять дисциплiни, що вивчається.

Пiдсумкова (загальна оцiнка) курсу навчальної дисциплiни. Є сумою рейтингових оцiнок (балiв), одержаних за окреми оцiнюванi форми навчальної дiяльностi: поточне та пiдсумкове тестування рiвня засвоєностi теоретичного матерiалу пiд час аудиторних занять та самостiйної роботи (модульний контроль). Семестровий залiк полягає в оцiнцi рiвня засвоєння здобувачем вищої освіти навчального матерiалу на лекцiйних заняттях i виконання iндивiдуальних завдань за стобальною та дворiвневою („зараховано”, „не зараховано”) шкалою оцiнювання результатiв навчання.

Семестровий залiк проводиться на останньому заняттi, до початку екзаменацiйної сесiї. Навчальний план передбачає при вивченнi навчальної дисциплiни виконання певних видiв робiт на лекцiйних заняттях, виконання iндивiдуальних завдань, iнших видiв навчальної дiяльностi, тому оцiнка здобувачам вищої освіти вище 60 балiв може виставлятися без виконання ними пiдсумкової залiкової роботи. В такому разi виставлення оцiнки пiдсумкового семестрового контролю не передбачає обов’язкової присутностi здобувача вищої освіти на залiку.

У разi, якщо сума рейтингових балiв менша нiж 60, але виконанi умови допуску до семестрового контролю, здобувач вищої освіти виконує на останньому за розкладом заняттi залiковий контрольний тест. За бажанням, здобувач вищої освіти має право на виконання

залікового контрольного тесту з метою підвищення кількості балів, які були набрані ним протягом семестру.

Розподіл балів, які отримують здобувачі освіти при вивченні дисципліни „Безпека життєдіяльності”

Змістовий модуль 1								ЗМ1	Змістовий модуль 2								ЗМ2	Сума	
T1	ПР1	T2	ПР2	ПР2	T3	ПР4	СРС1	50	T4	ПР5	T5	ПР6	T6	ПР7	T7	ПР8	СРС2	50	100
6	2	10	2	2	6	2	20		6	2	6	2	6	2	4	2	20		

Примітка: T1, T2,...,T7 – тема програми; ПР1, ПР2,..., ПР8; СРС1, СРС2 – самостійна робота за змістовими модулями

Вимоги до письмової роботи (заочна форма навчання):

Вивчення дисципліни передбачає обов'язкове виконання здобувачами вищої освіти заочної форми навчання письмової домашньої контрольної роботи за індивідуальним варіантом відповідно до порядкового номера здобувача вищої освіти за списком в навчальних журналах академгрупи. Завдання та вимоги до виконання контрольної містяться в Навчально-методичному комплексі.

13. Рекомендована література

Базова

1. Конституція України. – К.: Офіційне видавництво Верховної Ради, 1996. – 108 с.
2. Безпека життєдіяльності (забезпечення соціальної, техногенної та природної безпеки): Навч. посібник / В.В. Бегун, І.М. Науменко. – К.: Інститут держ. управл. у сфері цивільного захисту ДСНС України, 2004. – 328 с.
3. Безпека життєдіяльності: Навчальний посібник / Березуцький В.В., Васьковець Л.А., Вершиніна Н.П. та ін. За ред. проф. В.В. Березуцького. – Х.: Факт, 2005. – 348 с.
4. Желібо Є.П., Заверуха Н.М., Зацарний В.В. Безпека життєдіяльності. Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів освіти України I-IV рівнів акредитації; за ред. Є.П. Желібо і В.М. Пічі. – К.: Каравела, Львів: Новий Світ, 2002. – 328 с.
5. Безпека життєдіяльності: Навчальний посібник / Касьянов М.А., Ревенко Ю.П., Медяник В.О. і інш. – Луганськ: Вид-во СНУ ім. В. Даля, 2006. – 284 с.

Допоміжна

6. Михайлюк В.О., Халмурадов Б.Д. Цивільна безпека: Навчальний посібник. – К.: Центр учбової літератури, 2008. – 158 с.
7. Безпека життєдіяльності: Навчальний посібник / Мохняк С.М., Дацько О.С., Козій О.І. і інш. – Львів: Видавництво НУ Львівська політехніка, 2009. – 264 с.
8. Осипенко С.І., Іванов А.В. Організація функціонального навчання у сфері цивільного захисту: Навчальний посібник. – К.: Інститут держ. управл. у сфері цивільного захисту ДСНС України, 2008. – 286 с.
9. Безпека життєдіяльності: Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів III-IV рівнів акредитації / Скобло Ю.С., Соколовська Т.Б., Мазоренко Д.І., Тіщенко Л.М., Троянов М.М. – К.: Кондор, 2003. – 424 с.
10. Медицина катастроф: Навч. посібник / Черняков О.Г., Кочін І.В., Сидоренко П.І., Букін В.Є, Костенецький М.І. – К.: Здоров'я, 2001. – 348 с.

11. Яким Р.С. Безпека життєдіяльності. Навч. посіб. – Львів: Бескид Біт, 2005. – 304 с.
12. Яремко З.М. Безпека життєдіяльності. Навчальний посібник. – Львів: Видавничий центр ЛНУ ім. Ів.Франка, 2005. – 301 с.
13. Кулалаєва Н.В., Михайлюк В.О., Халмурадов Б.Д., Ручні та пересувні засоби пожежогасіння: основні типи, будова та безпечне використання: Навчальний посібник. – К.: Інститут держ. управл. у сфері цивільного захисту ДСНС України, 2011. – 189 с.
14. Пожежна безпека будівель та споруд / Кулешов Н.І., Уваров Ю.В., Олейник Є.Л., Пустомельник В.П., Єгурнов Ф.І. – Харків, 2004. – 271 с.
15. Смоляр В. І. Фізіологія та гігієна харчування. Підручник для студентів. – К.: Здоров'я, 2000. – 335 с.
16. Халмурадов Б.Д. Безпека життєдіяльності. Перша допомога в надзвичайних ситуаціях: Навч. посіб. – К.: Центр навчальної літератури, 2006. – 138 с.

Інформаційні ресурси

17. Державна служба з питань надзвичайних ситуацій України: <http://www.mns.gov.ua/>
18. Міністерство охорони здоров'я України: <http://www.moz.gov.ua/>
19. Інформаційно-правовий портал «Закони України»: <http://uazakon.com/>
20. Верховна Рада України: <http://www.rada.gov.ua/>
21. Кабінет Міністрів України: <http://www.kmu.gov.ua/>
22. Міністерство екології та природних ресурсів України: <http://www.menr.gov.ua/>
23. Рада національної безпеки і оборони України: <http://www.rainbow.gov.ua/>
24. Міжнародна організація цивільної оборони: <http://www.icdo.org>.
25. Міжнародний Комітет Червоного Хреста: <http://www.icrc.org>.
26. Товариство Червоного Хреста України: <http://www.redcross.org.ua>.